

Asia: VN/27263/2023

Lausuntopyyntö nuorisorangaistussääntelyn kehittämistä koskevasta työryhmämietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Asia: VN/27263/2023 Lausuntopyyntö nuorisorangaistussääntelyn kehittämistä koskevasta työryhmämietinnöstä

RETS Rikoksettoman elämän tukisäätiö pitää tärkeänä sitä, että nuorisorangaistusta kehitetään. Nuorisorangaistus on tähänkin asti ollut erinomainen ja tukeva työkalu rikoksia tehneille nuorille, mutta on jäänyt valitettavan vähäiselle käytölle. Esityksessä valaistaan hyvin vähäisen käytön syitä ja nostetaan keskeiseksi se seikka, että syyttäjät pyytävät seuraamusselvityksissä vain harvoin selvitystä nuorisorangaistuksen soveltuvuudesta.

Rikoksettoman elämän tukisäätiö pitää perusteltuna sitä, että alle 18-vuotiaiden rikoksesta epäiltyjen kohdalla seuraamusselvityksessä säännönmukaisesti arvioitaisiin myös nuorisorangaistuksen edellytykset ja intensiivisen tuen tarve. Tämä mitä todennäköisimmin lisäisi nuorisorangaistukseen tuomitsemista.

Työryhmä on ehdottanut monia parannuksia sekä seuraamusselvityksen laatimisvaiheeseen että nuorisorangaistuksen sisältöön. Esitykset ovat kannatettavia.

Seuraamusselvitykseen tehtävät kirjaukset nuoren osallistumisesta rikoksetonta elämää edistävään toimintaan ja nuoren ohjaaminen tarvittaviin palveluihin ja tukitoimiin jo seuraamusselvitystä tehdessä ovat molemmat tarpeellisia uudistuksia. Ohjauksen ja neuvonnan lisäksi tarvitaan kuitenkin viranomaisten verkostomaista yhteistyötä, palvelujen koordinoointia ja suunnitelmien yhteensovittamista, jotta varmistettaisiin sekä nuoren pääsy että tuleminen palveluihin. Yhteistyötä toki erityisesti sosiaaliviranomaisten kanssa on tähänkin asti tehty paljon.

Monilla nuorilla on päihde- ja riippuvuushoidon tarvetta ja siksi terveysviranomaisen lisääminen Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyötahoihin on tärkeä muutos samoin kuin seuraamuksen sisältöön lisättävä mahdollisuus 30 tunnin päihde- ja riippuvuushoitoon. Kustannus tästä tulee hyvinvointialueille, joilla ei pääsääntöisesti ole pelkästään nuorille suunnattuja päihde- ja riippuvuuspalveluja. Nuoret ovat siten yhtenä asiakasryhmänä muiden mukana jonottamassa palveluja. Lisäksi kyseeseen tulevat ainoastaan avopalvelut, vaikka tarvetta voisi olla myös laitoshoidoille.

Seuraamusselvityksen sisältöön ehdotetut muutkin lisäykset ja tarkennukset ovat perusteltuja: valvontakäyntien lisäksi sisältönä olisi Rikosseuraamuslaitoksen järjestämää tai hyväksymää sosiaalista toimintakykyä ja rikoksetonta elämää edistävää toimintaa, työelämään tutustumista ja työn tekemiseen perehtymistä sekä opintojen edistämistä. Opintojen edistäminen on aivan keskeinen asia, kun puhutaan oppivelvollisuusikäisistä nuorista.

Esityksen yhtenä tavoitteena on selkiyttää nuorisorangaistuksen paikkaa seuraamusjärjestelmässä. Nuorisorangaistus voitaisiin tuomita tilanteessa, jossa ehdollinen vankeus valvontoiheen olisi liian lievä, mutta ehdoton vankeusrangaistus liian ankara seuraamus. Samalla nuorisorangaistuksen enimmäispituutta pidennettäisiin merkittävästi yhdestä vuodesta kahteen vuoteen. Tämä merkitsee seuraamuksen ankaroitumista.

Nuorisorangaistukseen tuomittavien määrän ennakoidaan muutosten myötä kasvavan merkittävästi. Nuorisorangaistuksen pidentyminen ja rangaistukseen tuomittavien määrän kasvu lisäävät riskiä siihen, että seuraamuksen suorittaminen epäonnistuu syystä tai toisesta ja muunnot ehdottomaksi vankeudeksi voivat lisääntyä. Tämä ei ole suotava kehityssuunta, koska lähtökohtaisesti alaikäisen nuoren paikka ei ole vankilassa. On erittäin huolestuttavaa, että alle 18-vuotiaiden ehdottomia vankeusrangaistuksia on ollut viime vuosina paljon. Nuorten kohdalla ehdottoman vankeuden käytön on huomattu altistavan suuremmalle uusimisen todennäköisyydelle juuri siinä rikosluokassa, josta he suorittavat ensimmäistä vankeusrangaistustaan. (Ouss 2011; Damm and Gorinas 2016; cf. Harris, Nakamura, and Bucklen 2018 S. 363–364).

Suomessa tulisikin ottaa mallia Tanskasta, jossa nuorten seuraamuksissa on siirrytty järjestelmään, jossa yhdistetään rikosoikeudellisia, lastensuojelullisia ja terveydenhoidollisia toimenpiteitä ja pohtia myös hoidollisia pakkotoimia. Työryhmän toimeksianto (hallitusohjelmakirjaukset) ja aikataulu eivät mietinnön mukaan mahdollistaneet laajempaa nuorten seuraamusten kokonaistarkastelua.

Säätiö pitää erittäin tärkeänä, että nuorten seuraamusten osalta tehtäisiin laajempi kokonaistarkastelu esimerkiksi osana oikeusministeriössä valmisteltavaa kriminaalipoliittista toimenpideohjelmaa. Kokonaistarkastelussa lähtökohtana tulisi olla alaikäisten sijoittaminen muualle kuin vankilaan. Lastensuojelulain muutokset (HE 149/2025 vp), joissa esitetään kuntouttavia suljettuja laitospalveluita mm. vakavaa väkivaltaa käyttäville yli 12-vuotiaille lapsille, on paraikaa

eduskunnan käsittelyssä. Lastensuojelulain muutokset olisivat voineet olla mukana esityksessä ja olisi voitu vähintään pohtia lastensuojelulain muutoksia suhteessa nuorisorangaistuksiin

Sunikka Sanna
Rikoksettoman elämän tukisäätiö sr